За свабоднае веравызнанне
Інфармацыйна-аналітычны бюлетэнь
№7
люты — сакавік 2005

«... абяцаем тое сабе сумесна за нас і за патомкаў нашых на векі вечныя пад абавязкам прысягі, пад вераю, гонарам і сумленнем нашым, што мы, якія з'яўляемся рознымі ў веры, мір паміж сабой захоўваць, а ў сувязі з розніцай веры і адрозненнем у цэрквах крыві не праліваць і не караць адсуджэннем маёмасці, пазбаўленнем гонару, турэмным зняволеннем і выгнаннем, і ніякаму вяршэнству, ані ўраду, да такога ўчынка ніякім чынам не дапамагаць...»

Статут Вялікага Княства Літоўскага 1588. Гл.3, арт.3.

Хроніка нашай дзейнасці

Да ўвагі тых, хто стаў чытачом бюлетэня «За свабоднае веравызнанне» ў 2005 годзе

Грамадзянская ініцыятыва «За свабоднае веравызнанне» паўстала 12 чэрвеня 2002 года як рэакцыя грамадзян Беларусі на прыняты ў першым чытанні новы Закон аб свабодзе веравызнанняў і рэлігійных арганізацыях, які ўтрымлівае нормы, што не адпавядаюць Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь і міжнародным абавязкам, якія ўзяла на сябе дзяржава. Сярод тых, хто першымі падпісалі заяву Ініцыятывы, былі вядомыя ў краіне грамадскія і рэлігійныя дзеячы, жанчыны і мужчыны, людзі рознага ўзросту і адукацыі, розных нацыянальнасцей і веравызнанняў.

Мэты:

не дапусціць парушэння правоў чалавека на свабоду думкі, сумлення, рэлігіі, перакананняў і свабоднага іх выказвання;

садзейнічаць збераженню талерантнасці і духоўнай свабоды;

дамагацца ліквідацыі ўсіх формаў нецярпімасці і дыскрымінацыі паводле рэлігіі або перакананняў.

Дзеянні:

24 чэрвеня 2002 года Ініцыятыва правяла ў Мінску грамадскія слуханні, на якіх прысутнічала больш як 150 зацікаўленых асобаў; падрыхтавала заўвагі і прапановы ў законапраект;

атрымала экспертныя заключэнні аўтарытэтных спецыялістаў з іншых краінаў;

сабраныя публікацыі па рэлігійнай сітуацыі і заканадаўчых ініцыятывах у прэсе Беларусі ў выглядзе «Белай кнігі» былі прадастаўлены зацікаўленай грамадскасці, журналістам, дэпутатам Палаты прадстаўнікоў і членам Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь.

Пасля прыняцця Закона Рэспублікі Беларусь «Аб свабодзе сумлення і рэлігійных арганізацыях» без уліку меркавання незалежных правазнаўцаў і шырокай грамадскасці актывісты Ініцыятывы вырашылі працягваць сваю працу, весці інфармацыйна-асветніцкую дзейнасць. У 2002 — 2004 гадах яны ўдзельнічалі ў прэс-канферэнцыях, «круглых сталах», семінарах, розных сустрэчах у нашай краіне і за мяжой, у тым ліку ў канферэнцыях і сустрэчах АБСЕ ў Вене і Варшаве, выступалі на міжнародных канферэнцыях «Рэлігія і дэмакратыя: Усход — Захад » у Вільнюсе, «Актуальныя праблемы рэалізацыі права на свабоду сумлення і веравызнання» ў Маскве; публікавалі свае артыкулы ў масавым друку і спецыялізаваных выданнях. Выдалі «Белую кнігу» (другі выпуск).

Намеры:

падрыхтаваць у 2005 годзе «Белую кнігу», трэці том;

весці маніторынг і аналіз узаемадачыненняў дзяржавы і вернікаў у рамках новага Закона;

спрыяць асветніцкай дзейнасці ў розных рэгіёнах Беларусі.

Свабода сумлення і свабода веравызнання з'яўляюцца аднымі з асноватворных правоў чалавека, таму

— калі вы хочаце паведаміць пра парушэнне вашых правоў,

— калі вам патрэбна парада ў справе абароны сваіх правоў,

— калі вы імкнецеся спрыяць станаўленню ў Беларусі грамадзянскай супольнасці праз верацярпімасць яе жыхароў,

звяртайцеся ў Грамадзянскую ініцыятыву «За свабоднае веравызнанне».

Наш паштовы адрас:
220012, Мінск-12, а/с 101.
E-mail: religionfreedom@tut.by
Тэлефон грамадскай прыёмнай:
(+375 17) 282-42-10; 8-029-403-98-03.
Званіце ў панядзелак — пятніцу
ад 10 да 17 гадзіны.

Меркаванне, аналіз, прагноз

Пути ликвидации правового нигилизма

10 февраля 2004 г. на рассмотрение Межрелигиозной межнациональной федерации за мир во всем мире (IIFWP) был вынесен проект под названием «Декларация межрелигиозного и межнационального мира», разработанный в Аппарате Уполномоченного по правам человека в Российской Федерации. (Опубликован в журнале федерации «Мир нравственности», № 7, январь—март 2004 г.) Его публикацию предваряют выдержки из выступлений на открытии всемирного саммита IIFWP «Глобальное управление в кризисном периоде» 25–29 января 2004 года Олега Миронова, бывшего в то время Уполномоченным по правам человека в Росийской Федерации, и заместителя начальника Управления правового просвещения, информации и внешних связей Андрея Лебедева (Москва). В частности, ими было сказано:

«Наибольший вызов будущему человечества в новом тысячелетии, помимо природных и антропогенных катастроф, несут войны, терроризм, вражда, насилие — то есть проблемы, в глубине которых коренится несоблюдение фундаментальных прав и свобод человека. Принятая 10 декабря 1948 года Всеобщая Декларация прав человека, положенные в ее основу гуманитарные принципы выдержали испытание временем. На ее основе подписаны основополагающие международные договоры, в том числе Международные Пакты о гражданских и политических правах, создан испытательный механизм защиты прав человека в рамках Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод.

Вместе с тем нельзя упускать из внимания, что во второй половине XX века возникают и получают развитие новые факторы, непосредственно оказывающие влияние на положение с правами и свободами человека, которые не учитывались и не могли быть спрогнозированы составителями Всеобщей декларации прав человека. Это, в первую очередь, — развитие транснациональных и межконтинентальных систем связи и коммуникации, информационно-технологическая и информационная революция, возникновение и быстрое распространение глобальной сети Интернет, что ведет к качественным сдвигам возможности влиять на человека и окружающую его среду. Во многих странах мира обостряются межнациональные и межрелигиозные противоречия, создающие благотворную почву для терроризма, ставшего одной из важнейших угроз для человечества.

В то же время пока не разработаны и фактически отсутствуют глобальные международно-правовые принципы информационных и сопутствующих им прав и свобод человека, определяющих необходимость всестороннего гарантирования этих прав и свобод в условиях угрозы терроризма.

Необходимо разработать соответствующую договорно-правовую базу, которая обеспечивала бы их безусловное соблюдение всеми государствами и международными организациями. В этой связи следовало бы принять Декларацию межнационального и межрелигиозного мира, которая фиксировала бы основные принципы взаимодействия различных национальных (этнических) общностей и религиозных конфессий, развития диалога между ними. Для сохранения гражданского мира, развития демократии, процветания государства необходимо предотвращение национальной розни и религиозной нетерпимости. Национальная доброжелательность, религиозная веротерпимость, культура межнациональных и межрелигиозных отношений — важные условия стабильности, правопорядка и демократии в нашей стране и во всем мире».

Б.Я.

ДЕКЛАРАЦИЯ
межрелигиозного и межнационального мира
(Проект)

Участники Межрелигиозного межнационального совета мира, выражая волю и чаяния народов мира об исключении межнациональных и межрелигиозных конфликтов и войн из жизни человечества, будучи убеждены в том, что мир без насилия и войн является первейшим условием сохранения человеческой цивилизации и ее существования, основываясь на принципах международного права, закрепленных в уставе Организации Объединенных Наций, руководствуясь Международными Пактами о гражданских и политических правах, об экономических, социальных и культурных правах, а также положениями Всеобщей декларации прав человека, принимая во внимание основные постулаты мировых и национальных религий, призывающие к межнациональной и межрелигиозной терпимости, человеколюбию и мирному бытию:

1) торжественно провозглашают, что все народы нашей планеты, независимо от национальности и религиозной принадлежности, имеют неотъемлемое право жить в межнациональном и межрелигиозном мире;

2) считают, что обеспечение права на межнациональный и межрелигиозный мир является одним из приоритетных обязательств каждого государства;

3) полагают, что наличие национального, этнического, религиозного и культурного многообразия является базисным условием существования человечества, а межнациональная и межрелигиозная толерантность — основой его дальнейшего сохранения и развития;

4) заявляют, что отсутствие межнационального и межрелигиозного мира неизменно порождает терроризм и насилие в отношениях между различными национальными группами и религиозными конфессиями;

5) призывают все государства и международные организации всемерно способствовать обеспечению права народов на межнациональный и межрелигиозный мир путем принятия надлежащих мер как на национальном, так и на международном уровнях;

6) приветствуют все шаги государственных учреждений, светских и религиозных организаций на всех уровнях, направленные на установление и поддержание межнационального и межрелигиозного диалога и мира;

7) призывают государства и их правительства эффективно обеспечивать и защищать свободу мысли, совести и религии; способствовать укреплению межконфессионального и межнационального диалога как внутри стран, так и на международном уровне;

8) рекомендуют всем странам и руководителям церквей, деноминаций и религиозных объединений обращаться к своим последователям с проповедью и словом мира и согласия в каждой общине и на уровне межрелигиозного обращения;

9) объявляют желательным активное участие верующих в социальной, благотворительной, культурной и других сферах жизнедеятельности и гражданского общества, а также поддержание диалога культур и вероисповеданий;

10) считают необходимым поддерживать деятельность неправительственных организаций, которые ведут работу в области укрепления взаимопонимания между религиозными группами и защиты религиозного и культурного наследия;

11) находят важным поощрение создания и деятельности специальных общественных центров развития межконфессиональных отношений, а также между группами людей, имеющих различные мировоззренческие убеждения и ценности.

Как мы уже писали («За свабоднае веравызнанне», № 5, с. 3), в октябре 2003 г. в Нью-Йорке в рамках Межрелигиозной межнациональной федерации за мир во всем мире был создан Межрелигиозный межнациональный совет мира (IIPC). Предполагалось, что такой Совет будет существовать под эгидой ООН. Началась разработка соответствующего проекта резолюции 58-й сессии Генеральной Ассамблеи ООН. Спонсором этого начинания выступило филиппинское государство. Затем проект резолюции был отредактирован и нашел поддержку еще 18 государств — членов ООН. И вот, наконец, 11 ноября 2004 г. состоялась 59-я Сессия Генеральной Ассамблеи ООН, которая единогласно проголосовала за принятие филиппинской резолюции.

Принятая Генеральной Ассамблеей ООН резолюция (A/59/L.15/Rev.1) подчеркивает важность взаимопонимания между религиями и межрелигиозного диалога как важных измерений диалога цивилизаций и культуры мира, призывая государства и заинтересованные организации работать в рамках этой резолюции. Резолюция предполагает также, что на следующей, юбилейной 60-й Сессии Генеральной Ассамблеи ООН будет заслушан специальный доклад о роли межрелигиозного диалога. Документ явился важной вехой на пути создания Межрелигиозного совета при ООН.

З афіцыйнай перапіскі

«Не содержится абсолютно никаких сведений...»

У мінулым нумары бюлетэня быў надрукаваны ліст чатырох епіскапаў — кіраўнікоў Рэспубліканскага рэлігійнага аб'яднання «Саюз хрысціян веры евангельскай у Рэспубліцы Беларусь», Саюза евангельскіх хрысціян баптыстаў у Рэспубліцы Беларусь, Рэлігійнага аб'яднання абшчын хрысціян поўнага Евангелля ў Рэспубліцы Беларусь і Рэлігійнага аб'яднання «Канферэнцыя цэркваў хрысціян адвентыстаў сёмага дня ў Рэспубліцы Беларусь». Яны патрабавалі выключыць са школьнай праграмы падручнікі і навучальныя дапаможнікі, у якіх неаб'ектыўна і абразліва для вернікаў гаворыцца пра некаторыя пратэстанцкія цэрквы.

Адказы былі атрыманы імі толькі з Камітэта па справах рэлігій і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь і Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь.

Ніжэй падаем тэксты адказаў (Мова і арфаграфія лістоў захавана.)

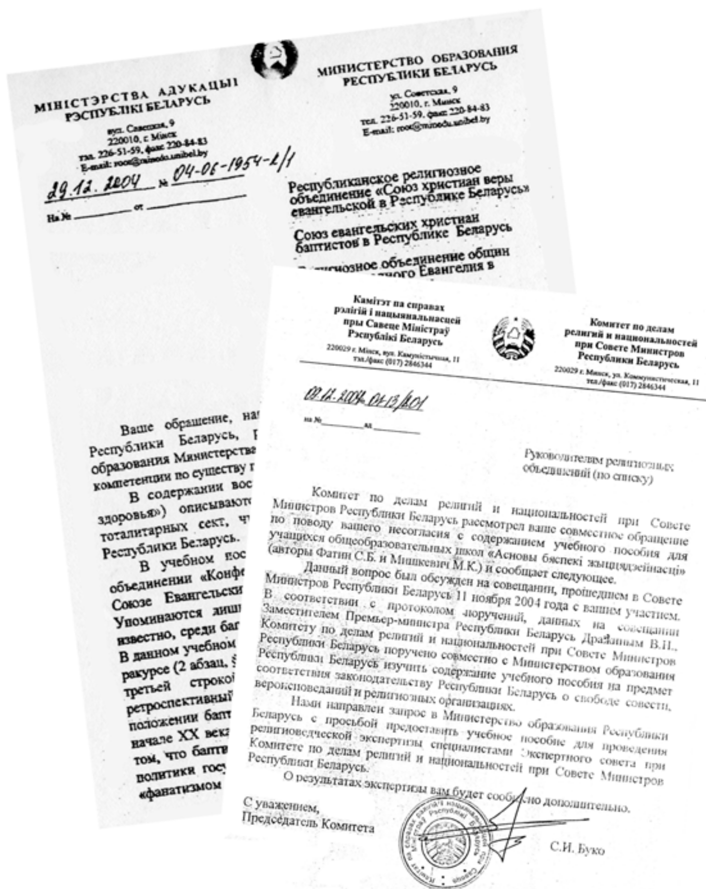
МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
вул. Савецкая, 9
220010, г. Мінск
тэл. 226-51-59, факс 220-84-83
E-mail: root@minedu.unibel.by

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ
ул. Советская, 9
220010, г. Минск
тел. 226-51-59, факс 220-84-83
E-mail: root@minedu.unibel.by

29.12.2004 № 04-06-1954-2/1
На № ______ от ______

Республиканское религиозное объединение «Союз христиан веры евангельской в Республике Беларусь»

Союз евангельских христиан баптистов в Республике Беларусь

...гиозное объединение общин ...ного Евангелия в

Камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь
220029 г. Мінск, вул. Камуністычная, 11
тэл./факс (017) 2846344

Комитет по делам религий и национальностей при Совете Министров Республики Беларусь
220029 г. Минск, ул. Коммунистическая, 11
тел./факс (017) 2846344

на № ______ ад ______

Руководителям религиозных объединений (по списку)

Комитет по делам религий и национальностей при Совете Министров Республики Беларусь рассмотрел ваше совместное обращение по поводу вашего несогласия с содержанием учебного пособия для учащихся общеобразовательных школ «Асновы бяспекі жыццядзейнасці» (авторы Фатин С.Б. и Мишкевич М.К.) и сообщает следующее.

Данный вопрос был обсужден на совещании, прошедшем в Совете Министров Республики Беларусь 11 ноября 2004 года с вашим участием. В соответствии с протоколом поручений, данных на совещании Заместителем Премьер-министра Республики Беларусь Дражиным В.Н., Комитету по делам религий и национальностей при Совете Министров Республики Беларусь поручено совместно с Министерством образования Республики Беларусь изучить содержание учебного пособия на предмет соответствия законодательству Республики Беларусь о свободе совести, вероисповеданий и религиозных организациях.

Нами направлен запрос в Министерство образования Республики Беларусь с просьбой предоставить учебное пособие для проведения религиоведческой экспертизы специалистами Экспертного совета при Комитете по делам религий и национальностей при Совете Министров Республики Беларусь.

О результатах экспертизы вам будет сообщено дополнительно.

С уважением,
Председатель Комитета С.И. Буко

«Комитет по делам религий и национальностей при Совете Министров Республики Беларусь рассмотрел ваше совместное обращение по поводу вашего несогласия с содержанием учебного пособия для учащихся общеобразовательных школ «Асновы бяспекі жыццядзейнасці» (авторы Фатин С.Б. и Мишкевич М.К.) и сообщает следующее.

Данный вопрос был обсужден на совещании, прошедшем в Совете Министров Республики Беларусь 11 ноября 2004 года с вашим участием. В соответствии с протоколом поручений, данных на совещании заметителем премьер-министра Республики Беларусь Дражиным В.Н., Комитету по делам религий и национальностей при Совете Министров Республики Беларусь поручено совместно с Министерством образования Республики Беларусь изучить содержание учебного пособия на предмет соответствия законодательству Республики Беларусь о свободе совести, вероисповеданий и религиозных организациях.

Нами направлен запрос в Министерство образования Республики Беларусь с просьбой предоставить учебное пособие для проведения религиоведческой экспертизы специалистами Экспертного совета при Комитете по делам религий и национальностей при Совете Министров Республики Беларусь.

О результатах экспертизы вам будет сообщено дополнительно».

«Ваше обращение, направленное в Администрацию Президента Республики Беларусь, рассмотрено управлением общего среднего образования Министерства образования Республики Беларусь. В рамках своей компетенции по существу поставленных вопросов сообщаем следующее.

В содержании восьмого параграфа (Раздел IV «Охрана жизни и здоровья») описываются основные методы и формы деятельности тоталитарных сект, что в целом не противоречит законодательству Республики Беларусь.

В учебном пособии нет каких либо сведений о религиозном об'единении «Конференция Церквей Адвентистов Седьмого дня» или Союзе Евангельских Христиан Баптистов в Республике Беларусь. Упоминаются лишь баптисты и адвентисты седьмого дня. Но, как известно, среди баптистов существует множество союзов и направлений. В данном учебном пособии упоминание о баптистах дано в историческом ракурсе (2 абзац §8 стр.355). Соответствующий текст, заканчивающийся третьей строкой на странице 356 учебного пособия, носит ретроспективный исторический характер, где речь идет о правовом положении баптистов в Российской империи во второй половине XIX — начале XX века. В тексте не содержится абсолютно никаких сведений о том, что баптисты и в настоящее время выступают «против социальной политики государтва и господствующей церкви», а также отличаются «фанатизмом и враждебностью к инакомыслящим», «игнорируют выполнение гражданских обязательств — регистрацию брака и рождение детей». Последующий текст данного параграфа о тоталитарных сектах не имеет отношения к описанию деятельности христиан баптистов.

Учитывая вышеизложенное полагаем, что используемая в учебнм пособии информация не содержит сведений, которые могут быть интерпретированы как «оскорбление религиозных чувств верующих».

Сообщаем также, что для участников образовательного процесса в педагогической печати будут даны дополнительные разъяснения по данному вопросу.»

Ад рэдакцыі. Гэтыя лісты выклікаюць шмат новых пытанняў па сутнасці справы, але пакуль устрымаемся ад уласнага каментару і пачакаем абяцаны адказ Экспертнага савета.

Цытата

* * *

Кожны мае права самастойна вызначаць свае адносіны да рэлігіі, асабіста або сумесна з іншымі вызнаваць любую рэлігію або не вызнаваць ніякай, выказваць і распаўсюджваць перакананні, звязаныя з адносінамі да рэлігіі, удзельнічаць у адпраўленні рэлігійных культаў, рытуалаў, абрадаў, не забароненых законам.

Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь.
Артыкул 31.

* * *

Кожны чалавек мае права на свабоду думкі, сумлення і рэлігіі. Гэтае права ўключае свабоду мець або прымаць рэлігію ці перакананні паводле свайго выбару і свабоду спавядаць сваю рэлігію і перакананні як асобна, так і супольна з іншымі, публічна або прыватным парадкам, у адпраўленні культу, выкананні рэлігійных і рытуальных абрадаў і вучэнняў.

Міжнародны пакт аб грамадзянскіх і палітычных правах.
Артыкул 18.

Религиозные свободы в Беларуси

Мы завершаем публикацию краткого изложения VI Ежегодного отчета Государственного департамента США «О религиозных свободах в мире» (начало в бюллетене «За свабоднае веравызнанне», №№ 4–6).

3. Оскорбление религиозных чувств верующих

Во время, рассматриваемое в данном отчете, правительство нередко предпринимало шаги, оскорбляющие религиозные чувства представителей некоторых религиозных групп. Несколько протестантов были оштрафованы за несанкционированное проведение религиозных ритуалов. По сообщению Комитета по делам религий и национальностей, им предъявляли обвинение в нарушении общественного порядка либо в проведении собрания без получения предварительного разрешения. Закон разрешает собираться для молитвы в частных домах, однако существуют ограничения на проведение религиозных ритуалов и церемоний в таких местах и требуется получение предварительного разрешения на их проведение от местных властей.

Суд в Мозыре оштрафовал Леонида Мартыновича, Михаила Крынца и Василия Биласа, трех членов незарегистрированной общины Международного Союза баптистских церквей (МСБЦ), на сумму 380 000 рублей (около 176 долларов США) каждого после того, как они поздравили пациентов местной больницы с Пасхой.

Милиция Новогрудка обвинила Юрия Денищука, миссионера Новогрудского объединения баптистов, в том, что он нелегально провел молитву в частном доме, в котором данное объединение было зарегистрировано. Во время обыска помещения местный чиновник, сопровождавший сотрудников милиции, обвинил Денищука в том, что он принадлежит к «фашистской секте». Позже Денищук был оштрафован на 33 000 рублей (около 15 долларов США).

Житель д. Замошье Виктор Евтюхов, член МСБЦ, был оштрафован на 82 500 рублей (около 40 долларов США) за проведение незарегистрированной религиозной церемонии. По этой же причине на 16 500 рублей (около 8 долларов США) в г. Дубровна был оштрафован еще один член МСБЦ Олег Курносов. Пастор МСБЦ получил предупреждение за проведение религиозных служб в г. Солигорске. Религиозная группа МСБЦ этого города получила от властей предписание о прекращении нелегальной религиозной деятельности. Сотрудники Комитета по делам религий и национальностей и власти Минской области неоднократно предупреждали пастора БАПЦ прекратить реконструкцию бывшей автокефальной церкви в пос. Сёмков Городок.

За отчетный период власти продолжали штрафовать и задерживать членов общества *Харе Кришна* за несанкционированное распространение религиозной литературы. По сообщению самих кришнаитов, власти депортируют иностранцев, принадлежащих к *Харе Кришна*, задержанных во время распространения религиозной литературы. В качестве предлога им объявляют о нарушении визового режима. При этом минские городские власти постоянно отказывают в просьбах общества *Харе Кришна* выдать разрешение на распространение религиозных материалов в городе.

Священник Белорусской автокефальной православной церкви (БАПЦ) Ян Спасюк, подвергавшийся со стороны властей преследованиям и вмешательству в религиозную жизнь, а также лидеры общества Свет Кайласы Сергей Акаданов и Татьяна Акаданова вынуждены были покинуть страну в 2003 г. Кроме Акадановых, еще несколько членов этой группы эмигрировали из-за продолжающегося давления со стороны властей. Итогом стала самоликвидация религиозной группы Свет Кайласы.

В 2003 г. члены группы Свет Кайласы, которые были оштрафованы за их участие в несанкционированных манифестациях и других протестных акциях, сообщили, что власти угрожали им конфискацией имущества и новыми юридическими преследованиями, если наложенные на них штрафы не будут выплачены. Родители одного из членов группы из-за угроз и преследований вынуждены были внести неоплаченную сумму штрафа за своего сына. Несколько членов группы Свет Кайласы были уволены с работы из-за своей религиозной принадлежности к этой группе. Одна женщина, член группы, была оштрафована по обвинению, что является «сектанткой» и членом «обряда». Представители властей также объявили остальным сотрудникам, что их организация будет ликвидирована по той причине, что ее директор — также член этой группы.

Встреча Папы Иоанна Павла II и президента США Джорджа Буша. 28 мая 2002 г.

Минская Церковь «Новая жизнь» получила предписание от властей о необходимости прекратить незарегистрированные религиозные собрания. Сообщений о задержанных или осужденных не поступало.

[...]

Раздел III. Отношения религиозных организаций со светской общественностью

Укреплению религиозной свободы в обществе способствует обстановка дружбы и взаимного уважения между представителями различных групп населения, однако в Беларуси еще существуют антисемитизм и негативное отношение к религиозным меньшинствам. Социологический опрос, проведенный в октябре 2002 г. Независимым институтом социальных, экономических и политических исследований (НИСЭПИ), показал, что 57,7% респондентов выступают за равенство религий, в то время как 33% считают, что православная церковь должна получить особые государственные привилегии. Опрос, проведенный этой же организацией в марте 2003 г., показал, кроме того, что только 32% респондентов доверяют римско-католической церкви и только 13% — протестантской.

Проявления антисемитизма и негативного отношения к религиозным меньшинствам отмечалось во время всего отчетного периода. Со стороны еврейских организаций шла критика властей за то, что они не осуждают антисемитские выступления госчиновников, не препятствуют продаже антисемитской литературы, не обеспечивают защиту кладбищ и мемориалов Холокоста от вандализма. 27 августа 2003 г. неизвестные лица бросили зажигательную бомбу в Минскую синагогу. Был нанесен сравнительно небольшой ущерб. Хотя милиция провела расследование, виновные не были найдены. Валерий Фролов и Владимир Парфенович, два депутата нижней палаты парламента, посетили Минскую синагогу на следующий день и осудили эту акцию.

В марте 2004 г. группа молодых людей повредила 10 надгробных памятников на кладбище в Бобруйске — 9 из них были на еврейских захоронениях. Молодые люди были задержаны случайными свидетелями и переданы в руки милиции, однако никаких обвинений злоумышленникам предъявлено не было и молодые люди были отпущены. Акты вандализма были осуществлены также над еврейскими захоронениями в Червене, на мемориалах Холокоста в Минске (Яма), Тимковичах и Лиде.

За отчетный период неизвестные вандалы неоднократно разрушали кресты, установленные в

Глазами американских аналитиков

Курапатах, месте, где органы НКВД в 1930-е гг. расстреляли более 30 000 человек. Власти не сделали видимых усилий, чтобы обнаружить виновных.

Как утверждает Комитет по делам религий и национальностей, областные власти повсеместно принимают меры по предотвращению актов вандализма на кладбищах: строятся ограждения, организовываются дежурства со стороны правоохранительных органов, акты вандализма включены в их отчетность.

Еврейская община озабочена существованием идеи панславизма, популярной у действующих в стране националистических организаций, среди которых и РНЕ (Русское национальное единство), несмотря на его официальный роспуск в 2000 г., и Национальная партия большевиков — еще одна экстремистская русская организация. В январе месяце члены РНЕ в Гомеле распространяли антисемитскую литературу в городском транспорте. Одновременно в ряде городов (Гомель, Полоцк) на зданиях еврейских общинных центров появились граффити РНЕ. Власти объявили о начале расследования по этим фактам.

В отчетный период в Интернете появился вебсайт JOSH, название которого говорит о том, что этот сайт принадлежит неким «еврейским ортодоксальным скинхедам» — организации, которая якобы состоит из еврейской молодежи и борется с антисемитизмом и ксенофобией. Несмотря на декларированные «цели» учредителей, вебсайт призывает белорусских евреев совершать антиправительственные провокации и содержит откровенную клевету на общественных деятелей нееврейского происхождения и известных еврейских лидеров Беларуси. Последние сочли этот сайт оскорбительным и провокационным; они осудили его создателей и выразили властям свою озабоченность по этому поводу. Данный вебсайт имеет связь с другим сайтом, претендующим на принадлежность к скинхедам *Харе Кришна*.

Официальный календарь молитв Белорусской православной церкви, изданный в Минске, продолжает отмечать 3 мая как дату смерти в 1690 г. Гавриила Белостокского, ребенка, якобы «умученного» евреями. В молитве говорится, что Гавриил «настоящими зверями, иудеями, был похищен» и умерщвлен по религиозным мотивам.

Власти Брестской области отказались начать криминальное расследование ночной кражи со взломом в церкви евангельских христиан в городе Хотиславе. С 2000 г. церковь неоднократно (6 раз) подвергалась нападениям вандалов.

Согласно заявлению Белорусской автокефальной православной церкви (БАПЦ) представители православного духовенства (БПЦ) в сопровождении официальных лиц посетили несколько городов Минской области, обращаясь к жителям сельской местности с призывом не принимать участия в религиозных служениях БАПЦ.

Нет оснований полагать, что БПЦ изменила свое отношение к вопросу о сотрудничестве с теми вероисповеданиями, которые не имеют «исторических корней» в Беларуси. Верующие неправославных вероисповеданий выразили свой протест против тенденциозности Закона о религии и открыто критиковали ограничения, которые создает закон, и неопределенность многих его положений. В июле 2003 г. более 5000 протестантов собрались в одном из парков Минска, чтобы выразить свое отношение к принятию недемократического закона о религии. По состоянию на июнь 2004 г. большинство основных протестантских групп, за исключением Объединения христиан полного Евангелия, решили не проходить перерегистрацию.

В марте 2004 г. протестантские группы послали письма президенту Лукашенко, Национальному собранию и в Конституционный суд с просьбой пересмотреть ограничительные элементы Закона о религии. Конституционный суд, отметив, что религиозные группы не имеют права обращаться к нему напрямую, признал, тем не менее, что некоторые статьи данного Закона действительно нуждаются в последующей проверке соответствия Конституции Республики Беларусь. Несмотря на это, нижняя палата Национального собрания отказалась рассматривать заявление, подтверждая свою правоту и конституционность всех статей Закона. По состоянию на июнь 2004 г. Президент еще не ответил на эти и ранее посланные протестантами письма, касающиеся пересмотра Закона.

В отчетный период правительство продолжало выполнять программу, касающуюся замены существующих белорусских паспортов на новые, содержащие идентификационный номер налогоплательщика. Считая, что эти номера имеют отношение к сатанизму или другим мистическим силам, многие православные отказываются получать новые паспорта. В мае 2004 г. митрополит Филарет, вопреки объявленному ранее мнению, что включение в текст паспортов идентификационных номеров налогоплательщиков не противоречит христианским канонам, направил в Совет Министров просьбу установить альтернативную систему идентификации для тех, кто отказывается получать новые паспорта. По состоянию на 30 июня правительство и БПЦ продолжали искать компромиссное решение этого вопроса.

Еще до принятия нового Закона о религии представители многих традиционных и нетрадиционных вероисповеданий создали Гражданскую инициативу «За свободное вероисповедание». Группа активно противостояла принятию недемократического Закона и иным ограничениям в отношении религиозных групп со стороны государства. В январе группа издала второй выпуск «Белой книги» — собрание документов, подробно освещающих отношение государства к религиозным свободам и религиозную ситуацию в стране.

[...]

Раздел IV. Политика Правительства США

Вопросы религиозной свободы являются составной частью общей политики правительства США по защите прав человека. Эти вопросы и являются предметом диалога с правительством Республики Беларусь. Персонал посольства поддерживает постоянную связь с представителями религиозных групп, Гражданской инициативой «За свободное вероисповедание», государственными официальными лицами, отвечающими за решение религиозных проблем. Проводятся также регулярные встречи с американскими гражданами, проживающими в стране или посещающими ее, которые представляют различные религиозные течения, чтобы обсудить с ними вопросы религиозной свободы в Беларуси. В марте 2004 г. представители протестантской, еврейской и кришнаитской общин принимали участие в 3-недельной поездке по США согласно программе Государственного департамента по международному обмену. Участники поездки, посетив ряд городов, встретились и с официальными лицами, и с представителями конфессий, и с лидерами американских общественных (негосударственных) организаций.

Сотрудники посольства США в Республике Беларусь во время своих встреч с официальными лицами государства не раз поднимали вопросы недемократичности Закона о религии, о продолжающейся продаже разжигающей национальную рознь литературы, о строительных работах на бывшем еврейском кладбище в Гродно, о ликвидации Международного гуманитарного института. Посольство очень внимательно следило за постоянной продажей антисемитской ксенофобской литературы в магазинах и на мероприятиях, связанных с БПЦ, и через распространителей СМИ. В течение всего отчетного периода сотрудник посольства несколько раз посетил бывшее еврейское кладбище в Гродно и встретился с местными чиновниками и лидерами еврейской общины, чтобы обсудить ситуацию. Работники посольства, включая посла, посетили несколько мероприятий, проводимых различными религиозными группами. Посольство постоянно обсуждало различные вопросы с представителями иностранных дипломатических миссий в стране.

Посольство продолжало проводить «круглые столы» с лидерами религиозных организаций, чтобы обсудить вопросы, имеющие отношение к религиозным свободам и дающие место вмешательству государства в дела конфессий. В феврале и марте 2004 г. официальные лица Госдепартамента, включая заместителя помощника секретаря по европейским и евроазиатским делам, встретились с представителями нескольких религиозных групп для обсуждения религиозной ситуации в Беларуси.

Пройдзены шлях: набыткі і страты

Грэка-каталіцкая (уніяцкая) царква

Гісторыя Грэка-каталіцкай (уніяцкай) царквы — частка нашай агульнай гісторыі, яе нельга разглядаць адасоблена. Толькі тады падзеі XVI ст. — узнікненне Уніяцкай царквы на беларускіх землях — набываюць унутраную логіку.

Былая уніяцкая царква св. Мікалая (пач. XIX ст.) у в. Самуйлавічы Дольныя Мастоўскага р-ну Гродзенскай вобл. Фота А.Яроменкі

Хрысціянства на землі сучаснай Беларусі прыйшло з Візантыі, менавіта таму Царква ад самага пачатку была традыцыйна звязана з Канстанцінопальскім патрыярхатам. Ужо ў X ст. была створана Полацкая епархія. Яна ахоплівала землі Полацкага княства — першай дзяржавы на беларускіх землях. Нашы продкі прынялі хрысціянскую веру ў той час, калі існавала яшчэ адзіная, непадзеленая Царква. Але нават пасля фармальнага падзелу ў 1054 годзе на ўсходнюю і заходнюю, Царква на нашых землях яшчэ доўга падтрымлівала сувязь і з Канстанцінопальскай царквой-Маці, і з Апостальскай сталіцай — Рымам. Яскравым сведчаннем гэтага з'яўляецца існаванне ў нашым царкоўным календары свята Перанясення мошчаў св. Мікалая Цудатворца (9 траўня/22 траўня). Свята гэтае прыйшло да нас з Заходняй царквы і было ўстаноўлена пасля таго, як мошчы святога, культ якога шырока распаўсюдзіўся сярод славянаў, перанеслі з Мір Лікійскіх (Блізкі Усход) у італьянскі горад Бары. У грэкаў, якія на той час не мелі ўжо ніякіх сувязяў з Рымскай царквой, гэтага свята няма. Епархіі, якія існавалі на беларускіх землях і ўваходзілі ў склад Кіеўскай мітраполіі, былі падпарадкаваны Канстанцінопальскаму патрыярху.

Да XVI ст. гісторыя ведала ўжо некалькі спробаў заключэння уніі. Найбольш вядомая з іх была падпісана на Фларэнтыйскім саборы ў 1439 годзе. У сярэдзіне XV ст. Візантыя апынулася перад пагрозай заваявання яе туркамі. Адзінай магчымасцю ўратаваць у такой сітуацыі Царкву быў саюз з Рымам. Спраўдзіць гэтую Унію не атрымалася па розных прычынах. Трэба адзначыць, што сярод тых, хто падпісаў Фларэнтыйскую унію, быў і маскоўскі мітрапаліт Ісідар. Пасля вяртання ў Маскву ён быў закрыты маскоўскім царом Васілём II у манастыр і пазбаўлены мітрапаліцкага пасаду. Руская праваслаўная царква прагнула самастойнасці і выкарыстоўвала паслабленне Візантыі для атрымання аўтакефаліі, таму ніякі саюз з Рымам не мог быць станоўча ўспрыняты ў Маскве. У XVI ст. узнік Маскоўскі патрыярхат, які адразу ж пачаў прэтэндаваць на ролю духоўнага цэнтра ўсходніх славян. Гэтыя працэсы адбываліся на тле палітычнай экспансіі Маскоўскага княства, якое прэтэндавала на ролю палітычнага цэнтра. Карыстаючыся падтрымкай цароў, Маскоўскі патрыярхат пачаў пашыраць свае ўплывы сярод праваслаўнага насельніцтва Вялікага Княства Літоўскага. У першую чаргу гэта знаходзіла падтрымку сярод ніжэйшага духавенства і мяшчанства. Сярод іерархаў, аднак, існавала моцнае прагненне захаваць сувязь з заходнім хрысціянскім светам. Напрыканцы XVI ст. праваслаўе заставалася калькасна пануючай канфесіяй у Вялікім Княстве Літоўскім. На тэрыторыі Рэчы Паспалітай было дзевяць праваслаўных епархіяў, з іх чатыры — на землях сучаснай Беларусі. Узначальваў Праваслаўную царкву мітрапаліт Кіеўскі, сядзіба якога, між тым, знаходзілася ў Вільні, сталіцы ВКЛ. З пачаткам перманентных войнаў паміж Вялікім Княствам Літоўскім і Маскоўскім княствам узнікла неабходнасць кансалідацыі нацыі, таму пачалі рабіцца канкрэтныя крокі да заключэння рэальнай уніі з Рымам.

Менавіта на гэтым гістарычным тле ў 1596 г. і была падпісана Берасцейская (Брэсцкая) царкоўная унія. Падзея гэтая з'яўляецца адной з пераломных у беларускай гісторыі, другой пасля Хрышчэння па масавасці ахопу насельніцтва і трэцяй па значнасці пасля пашырэння каталіцтва. Уніяцкая царква была сведчаннем царкоўнай еднасці з Апостальскай сталіцай і носьбітам візантыйскай традыцыі на беларускіх землях. Даволі часта адначасова з гэтым яна з'яўлялася адзіным сховішчам і апякункай беларускай культуры, мовы і нацыянальнай тоеснасці. На працягу XVII–XVIII стст. большасць хрысціянаў, якія жылі на тэрыторыі сучаснай Беларусі, належалі да Уніяцкай (грэка-каталіцкай) царквы. У другой палове XVIII ст. 85% вясковага насельніцтва былі уніятамі.

Сярод праваслаўных іерархаў асаблівай адданасцю Уніі адзначаўся біскуп Уладзімірскі і Берасцейскі Іпаці Пацей (1541–1613). Прызначаны біскупам у 1590 годзе, ён уключыўся ў барацьбу за Унію і адразу быў прызнаны яе бясспрэчным лідэрам. У тым жа 1590 годзе разам са сваім аднадумцам і паплечнікам Кірылам Цярлецкім, біскупам Луцкім, Іпаці Пацей схіліў Кіеўскага мітрапаліта Міхаіла Рагозу склікаць у Берасці сабор, дзе ўпершыню змог выкласці ідэю Уніі на такім высокім узроўні. Разам з распаўсюджваннем ідэі Уніі, пачалі пісацца і распаўсюджвацца таксама антыўніяцкія творы. Да 1594 года падрыхтоўчая праца была скончаная: былі распрацаваны ўмовы падпісання Уніі, атрымана згода папы Рымскага і караля Рэчы Паспалітай. 2 снежня 1594 года на ўсеагульным саборы ў Берасці мітрапаліт Міхаіл Рагоза ўрачыста абвясціў заключэнне Уніі паміж Праваслаўнай і Каталіцкай Цэрквамі. Па даручэнні сабору Іпаці Пацей і Кірыла Цярлецкі выправіліся ў Рым, каб афіцыйна паведаміць аб стварэнні Уніяцкай царквы і прынесці прысягі вернасці. 21 студзеня 1596 года папа Клімент VIII у прысутнасці ўсёй кардынальскай калегіі адправіў імшу ў гонар гасцей, Пацей і Цярлецкі паведамілі пра злучэнне цэркваў, прачыталі Сімвал Веры і прынеслі прысягу. На памяць пра гэтую падзею ў Ватыкане быў выпушчаны адмысловы медаль.

8 (18) кастрычніка 1596 года ў Берасці ў царкве св. Мікалая адбыўся сабор, на якім была прынята грамата пра ўступленне праваслаўных іерархаў у Унію, з якой і бярэ пачатак Уніяцкая царква. На саборы прысутнічалі: мітрапаліт Кіеўскі Міхаіл Рагоза, архібіскуп Полацкі, Віцебскі і Мсціслаўскі Рыгор Герман, біскупы — Луцкі і Астрожскі Кірыла Цярлецкі, Холмскі і Бельзскі Дыянісі Збіруйскі, Пінскі і Тураўскі Ёна Гогаль, архімандрыты — Брацлаўскі Багдан Гадкінскі-Клімонт, Лаўрышаўскі Гедэон Бралніцкі, Менскі Паісей ды шматлікае праваслаўнае духавенства. З каталіцкага боку —

паслы папы Клімента архібіскуп Львоўскі Ян Дзмітры Салікоўскі, біскупы — Луцкі Бярнард Мацяеўскі і Холмскі Станіслаў Гамаліцкі. Прысутнічалі таксама высокапастаўленыя свецкія асобы: канцлер ВКЛ Леў Сапега, гетман ВКЛ князь Нясвіжскі, ваявода Троцкі Мікалай Крыштаф Радзівіл, падскарбі ВКЛ староста Берасцейскі Дзмітры Халецкі і іншыя. Паралельна ў Берасці адбыўся іншы сабор — праціўнікаў Уніі, на якім прысутнічалі два праваслаўныя іерархі, якія раней падтрымлівалі Унію: біскуп Львоўскі Гедэон Балабан і біскуп Перамышленскі Міхаіл Капысценскі.

Паводле ўмоваў Уніі, цалкам захоўваўся ўсходні (візантыйскі) абрад з усімі яго літургічнымі, багаслоўскімі і дысцыплінарнымі асаблівасцямі. Так, напрыклад, Сімвал Веры пакідаўся нязменены, г. зн. гаворыцца пра паходжанне Святога Духа толькі ад Айца, хоць у Лацінскай царкве ўжо даўно было дададзена так званае Filioque — ад Сына. Захоўвалася свая царкоўная іерархія, незалежная ад іерархіі лацінскай. Ніжэйшае духавенства, як і раней, магло жаніцца. Уніяцкая царква прымала новы, грыгарыянскі каляндар, але Пасхалія заставалася ўсходняя. На Уніяцкую царкву і яе іерархаў распаўсюджваліся ўсе правы і годнасці, якія мелі ў Рэчы Паспалітай рымакатолікі.

Пачатак існавання Уніяцкай царквы быў даволі складаны. Частка праваслаўнага насельніцтва не прыняла рашэння Берасцейскага сабора і ўтварыла моцную апазіцыю пашырэнню Уніі. Апорай праваслаўя ў гэты час сталі праваслаўныя брацтвы, сярод якіх асабліва адзначаліся брацтвы ў Вільні, Львове, Магілёве. Наступцам Міхаіла Рагозы на мітрапалічым пасадзе стаў Іпаці Пацей (1599–1613), а пасля ягонай смерці Язэп Веньямін Руцкі (1613–1637), які стварыў унутраную арганізацыю Уніяцкай царквы. Паміж іншым, ён заснаваў Закон Святога Базыля Вялікага (базыльяне) — адзіны уніяцкі манашаскі ордэн. З часам базыльянскія манастыры сталі сапраўднымі цэнтрамі адукацыі і асветніцтва. Пры іх існавалі школы і калегіі, у якіх навучанне вялося па-беларуску, шматлікія друкарні. Перад першым падзелам Рэчы Паспалітай (1772) у краіне было каля 150 базыльянскіх манастыроў.

У 1620 годзе, вяртаючыся з Масквы ў Канстанцінопаль, патрыярх Тэафан у Кіеве высвяціў некалькі праваслаўных святароў у біскупы на тыя епархіі, якія былі заняты уніятамі. Такім чынам утваралася паралельная праваслаўная іерархія, што было не проста расколам, але абвяшчэннем адкрытага супрацьстаяння. Яго кульмінацыяй стала забойства 12 лістапада 1623 года архібіскупа Полацкага Язафата Кунцэвіча. Праваслаўным архібіскупам Полацкім быў на той час Мялеці Сматрыцкі — таленавіты багаслоў і царкоўны пісьменнік, адзін з галоўных праціўнікаў Уніі. У супрацьстаянне паміж імі былі ўцягнуты вялікія масы насельніцтва ў паўночна-ўсходняй частцы Княства (Магілёў, Орша, Віцебск), дзе наймацнейшымі былі ўплывы Масквы і мелася самая разгалінаваная сістэма брацтваў. Язафат Кунцэвіч, карыстаючыся дадзеным яму каралём правам, вельмі жорстка абыходзіўся з праціўнікамі Уніі. У мястэчках, дзе святары адмаўляліся яму падпарадкавацца і падбухторвалі супраць яго жыхароў, архібіскуп зачыняў і апячатваў цэрквы. Калі ў лістападзе 1623 года ён прыехаў у Віцебск, супраць яго ўспыхнуў бунт, раз'юшаны натоўп забіў Язафата Кунцэвіча і ўкінуў яго цела ў Дзвіну. За забойства архібіскупа Віцебск заплаціў высокую цану — забойцы былі пакараны смерцю, а сам горад пазбаўлены магдэбургскага права. Праз год пачаўся беатыфікацыйны працэс па далучэнню Язафата Кунцэвіча да ліку святых. Забойства архібіскупа Полацкага стала пераломным момантам у гісторыі Уніяцкай царквы. Сімвалічным у гэтым сэнсе быў пазнейшы пераход ва уніяцтва Мялеція Сматрыцкага.

Вайна паміж Масквой і Рэччу Паспалітай у 1654–1667 гадах паскорыла пераход беларускага насельніцтва ва Уніяцкую царкву. Сутыкнуўшыся з бязлітасным і жорсткім маскоўскім войскам, для якога ўсе падданыя Рэчы Паспалітай, незалежна ад канфесіі, былі ворагамі, беларусы масава пакідалі праваслаўе і пераходзілі ва уніяцтва. Да канца XVII ст. насельніцтва Беларусі амаль цалкам перайшло ў Унію. У самой жа Рэчы Паспалітай Уніяцкая царква знаходзілася не ў найлепшым становішчы.

Напрыканцы XVII ст. пачалася імклівая паланізацыя краіны, беларуская мова была выкінута з прававога і дзяржаўнага ўжытку. Шляхта масава пераходзіла ў рыма-каталіцтва. Беларуская мова сталася мовай сялянаў і Уніяцкай царквы. У новых умовах Уніяцкая царква апынулася паза палітычным жыццём дзяржавы, абслугоўваючы духоўныя патрэбы простага народу. Новы імпульс Уніяцкай царкве даў пачатак XVIII ст., калі да Уніі далучылася значная частка Украіны — Перамышль (1682), Львоў (1700), Луцк (1702). У 1720 г. у Замосці адбыўся сабор, які значна рэфармаваў і актывізаваў жыццё Царквы. Праўда, коштам гэтага былі значныя саступкі ў бок лацінізацыі Уніяцкай царквы.

Наступ на Унію пачаўся адразу ж, як толькі Беларусь была далучана да Расіі. У 1772 годзе адбыўся першы падзел Рэчы Паспалітай. Беларускія землі на ўсход ад Дняпра і на поўнач ад Дзвіны з хрысціянскім насельніцтвам у 1 мільён 200 тысячаў чалавек, з якіх 800 тысячаў былі уніятамі, 300 тысячаў праваслаўных і 100 тысячаў каталікоў, апынуліся пад Расіяй. Пасля наступных падзелаў (1793 і 1795) амаль усё беларускае насельніцтва апынулася ў складзе Расійскай імперыі. Расійская дзяржава праводзіла мэтанакіраваную палітыку па скарачэнню колькасці уніятаў. У 1832 годзе цар Мікалай І скасаваў ордэн Базыльянаў, зачыняючы уніяцкія манастырскія школы і забараняючы ўвогуле друкаваць і распаўсюджваць уніяцкія кнігі. Заключным актам знішчэння Уніяцкай царквы стаў сабор на чале з мітрапалітам Язэпам Сямашкам, скліканы ў Полацку 12 лютага 1839 года, які абвясціў пра пераход уніятаў у праваслаўе. 25 сакавіка 1839 года Мікалай І падпісаў указ аб «прыняцці» уніятаў у лона праваслаўя. Такім чынам, 2,5 тысячы уніяцкіх святароў і 1,5 мільёна вернікаў сталі афіцыйна праваслаўнымі. Супраціў уніятаў такому гвалту набыў масавы характар. Некалькі соцень непакорных святароў былі зняволеныя ці сасланыя ў Сібір. Супраціў працягваўся фактычна да ўказу Мікалая ІІ пра верацярпімасць 1905 года, калі 230 тысячаў нашчадкаў уніятаў перайшлі ў лацінскі абрад, паколькі Уніяцкая царква ў Расіі і надалей была забароненая.

Яшчэ да Полацкага сабора адбывалася татальнае знішчэнне ўсяго уніяцкага. Старыя беларускія кнігі збіраліся па ўсіх парафіях і паліліся. Мітрапаліт Язэп Сямашка піша ў сваіх «Запісках», што за тры гады было сабрана і спалена па яго загаду больш за 2000 беларускіх стадрукаў. Замест беларускіх кніг у Расіі друкаваліся новыя, на царкоўна-славянскай або рускай мовах. Было забаронена прамаўляць казані па-беларуску, а епіскапы пачалі вымагаць ад духавенства, каб нават у прыватным жыцці карысталіся толькі рускай мовай. Шмат вернікаў не вытрымлівала такога ціску і пераходзіла ў Рыма- каталіцкую царкву. У другой палове 1830-ых гг. пачалася передача уніяцкіх храмаў праваслаўнай царкве, а пасля Полацкага сабора 1839 года уніяцкая Царква была гвалтоўна ліквідавана. У 1874–1875 гг. былі знішчаны рэшткі Уніі на тэрыторыі Падляшша, якое першапачаткова апынулася ў складзе Прусіі. Уніяцкая царква засталася толькі ў Аўстрыйскай імперыі — у Закарпацці і Галіцыі, дзе яна праіснавала да 1946 года, калі была ліквідавана Сталіным.

Пра патрэбу аднаўлення Уніяцкай царквы пісаў Кастусь Каліноўскі і адраджэнцы пачатку XX ст. Такія дзеячы нацыянальнага адраджэння, як браты Іван і Антон Луцкевічы, Францішак Багушэвіч, Карусь Каганец, Цётка, а таксама некаторыя каталіцкія святары пачалі актыўна дзейнічаць з мэтай адраджэння Уніі; іх падтрымліваў Львоўскі мітрапаліт Андрэй Шаптыцкі. У міжва-

(Заканчэнне на стар. 8.)

Штогадовая пілігрымка грэка-католікаў з Віцебска ў Полацк, ліпень 2004 г.

Summary

For those who are new readers of our Bulletin in a new year, we would like shortly to remind of reasons why the Civil Initiative For Free Denomination was formed, its targets and intentions (page 1).

Under the title "Official Correspondence" one can read the answers from the Committee on religions and nationalities attached to the Council of Ministers and the Ministry on education of the Republic of Belarus, received by bishops-leaders of the four associations of the Protestant Church . There are provisions in some text-books which have been evaluated by the bishops as non objective and discriminating ones. Functionaries don't see any reasons for anxiety. ("There is absolutely no information...", page 3).

Opinion of a Bill of Declaration discussed by the Inter-religious Interethnic Federation for peace in the world (IIFWP), and its complete text is published on page 2.

We are finishing the publication of short review of the VI Annual report by the USA State Department *On International Religious Freedoms*, pages 4–5.

The history of appearance and formation of the Belarusian Greek-Catholic (Uniate) church, beginning from 1596, when the Brest Church Union was signed, till its dominating influence upon minds and feelings of ordinary people at the end of the 18th century, a thorny path and loss of all positions after the Belarusian lands were joined to the Russian empire, and complete prohibition of the Uniate Church, attempts to restore the past in the 20th century and the present situation… Written by Ales' Trafimenko, pages 6–8.

Пройдзены шлях: набыткі і страты

Грэка-каталіцкая (уніяцкая) царква

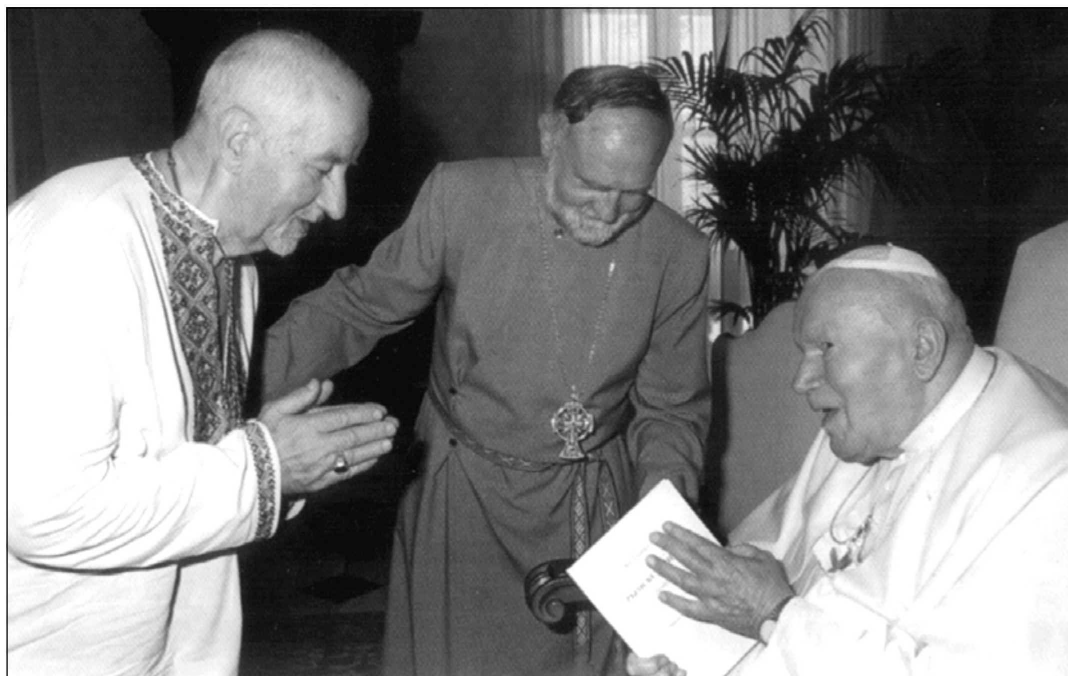

Народны паэт Беларусі Рыгор Барадулін падчас аўдыенцыі ў Папы Рымскага Яна Паўла II прэзентаваў свой пераклад ягонага «Рымскага трыпціха», выдадзены пры дапамозе Беларускай грэка-каталіцкай царквы, 28 чэрвеня 2004 г.

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 6–7.)

енны час на тэрыторыі Заходняй Беларусі мела месца практычнае ўвасабленне гэтых ідэй. Было створана каля 30 усходніх каталіцкіх парафій, а ў неа-Унію перайшло каля 30 тысячаў вернікаў. Польскі ўрад ствараў перашкоды пашырэнню неа-Уніі ў Заходняй Беларусі. У 1932 годзе было забаронена ўтвараць новыя парафіі. Ватыкан у 1931годзе прызначыў біскупа Мікалая Чарнецкага апостальскім візітатарам для католікаў візантыйска-славянскага абраду на Палессі і Валыні. Спробы стварыць для уніятаў уласную, незалежную ад рыма-католікаў епархію былі блакаваны польскім урадам.

Пасля далучэння Заходняй Беларусі да БССР пачаўся масавы наступ на хрысціянаў, а асабліва на грэка-католікаў. У верасні 1939 года, карыстаючыся адмысловымі ўпаўнаважаннямі, атрыманымі ад папы Пія X, мітрапаліт Андрэй Шаптыцкі ўтварыў Беларускі грэка-каталіцкі экзархат і прызначыў экзархам Антона Неманцэвіча. На той момант дзейнічала каля 40 каталіцкіх святароў усходняга абраду. Аднак у выніку рэпрэсій НКУС, а потым і немцаў, да 1941 года ў Заходняй Беларусі засталося толькі 3 грэка-каталіцкія парафіі. Напрыканцы 1942 года экзарх Антон Неманцэвіч быў арыштаваны гестапа і расстраляны.

Пасля вайны на тэрыторыі Беларусі не засталося ніводнай грэка-каталіцкай парафіі, нешматлікія беларускія грэка-католікі маглі толькі патаемна звяртацца да ўкраінскіх святароў. У гэты час у Заходняй Еўропе і ЗША беларускія грэка-католікі арганізавалі некалькі парафіяў. Іх абслугоўвалі беларускія святары, якія пасля вайны апынуліся на Захадзе. У 1960 годзе Ватыкан прызначыў для беларускіх грэка-католікаў у замежжы біскупа ў асобе Чэслава Сіповіча, які стаў першым беларускім каталіцкім біскупам усходняга абраду пасля 1839 года. Рэзідэнцыя біскупа Сіповіча, апостальскага візітатара для беларусаў замежжа, знаходзілася ў Лондане, дзе быў створаны сапраўдны духоўны цэнтр беларусаў. На дадзены момант апостальскім візітатарам для беларусаў замежжа з'яўляецца а. Аляксандр Надсан, які жыве ў Лондане. Сваю пастырскую дзейнасць ён спалучае з грамадскай: узначальвае Бібліятэку імя Францішка Скарыны. Акрамя таго, а.Надсан з'яўляецца перакладчыкам усіх усходніх літургічных тэкстаў, якімі цяпер карыстаецца Беларуская грэка-каталіцкая царква, і аўтарам кнігі «Біскуп Чэслаў Сіповіч: сьвятар і беларус» (Менск, 2004).

У самой Беларусі напрыканцы 1980-ых гадоў сярод інтэлігенцыі з'явілася моцная цікавасць да Уніяцкай царквы. У 1989 г. група мінскай моладзі пачала падрыхтоўку да выдання грэка-каталіцкага часопіса «Унія» (першы нумар выйшаў у жніўні 1990 г.), а таксама па стварэнню першай парафіі. У сакавіку 1990 года з гуманітарнай дапамогай для пацярпелых ад Чарнобыльскай катастрофы ў Беларусь прыехаў а. Аляксандр Надсан. 11 сакавіка 1990 года ён адслужыў у Мінску першую грэка-каталіцкую літургію па-беларуску. Першая мінская грэка-каталіцкая парафія была створана ў верасні 1990 года. З часам з'явіліся парафіі таксама ў іншых гарадах (Гомель, Гродна, Магілёў, Віцебск, Полацк, Брэст, Маладзечна, Ліда). Першыя хросты грэка-каталікоў у 1989 годзе правёў у м. Баруны будучы дэкан Беларускай грэка-каталіцкай царквы а. Ян Матусевіч († 1998). Восенню 1993 года Ватыканам быў прызначаны апостальскі візітатар для грэка-католікаў Беларусі — польскі мар'янін а. Сяргей Гаек.

Цяпер Беларуская грэка-каталіцкая царква (БГКЦ) мае 15 парафіяў, якія абслугоўваюць 7 святароў, у Полацку дзейнічае манастыр манахаў-студытаў, у Брэсце выдаецца газета «Царква». Далейшае развіццё БГКЦ знаходзіцца ў простай залежнасці ад урэгулявання яе кананічнага статуса і прызначэння грэка-каталіцкага біскупа для Беларусі.

Алесь ТРАФІМЕНКА.

Бюлетэнь Грамадзянскай ініцыятывы «За свабоднае веравызнанне»

Bulletin of "For free Denomination" Civil initiative

№ 7, February — March 2005.

Наклад 299 экземпляраў.

Рэдактар Валянціна Трыгубовіч.

Паштовы адрас: 220012, а/с 101, Мінск, Беларусь.

E-mail: religionfreedom@tut.by

Тэл. (+375 17) 282-42-10; 8-029-403-98-03.